

GRÓF BETHLEN ISTVÁN

miniszterelnöknek a nemzetgyűlés f. évi április hó 17-én tartott ülésén a szanalási törvényjavaslatok általános vitája végén mondott beszéde:

Legyen szabad nekem is azok után, amiket a pénzügyminiszter úr tegnap este a szőnyegen lévő tárgyról kifejtett, az általános vita befejezése alapján, reflektálnom azokra, amik ellenzéki oldalról felhő? attak. Bírálták a javaslatot *külpolitikai, alkotmányjogi, belpolitikai és pénzügyi szempontból*. Legyen szabad nekem is beszédem fonalán a kérdéseknek mind a négy csoportján végigmenve a magam és a kormány álláspontját kifejezni. (Halljuk! Halljuk!)

(A szanalási javaslatok külpolitikai szempontból.)

A kritika élessége *külpolitikai szempontból* úgyszólván végigment a hangnemnek minden skáláján, az objektív kritikától végig a hazarülés vádjáig, találkoztunk itt mindenféle szemrehányással, a pianótól kezdve, hogy úgy fejezzem ki magamat, a fortisszimóig. Ha ennek okát keresem és objektív alapot akarok keresni, *azt kell mondanom, hogy a közös alapját ezeknek a kritikáknak megtalálom abban a talán fájdalmas, de mindenesetre tiszteletreméltó érzésben, amely, azt hiszem, a Ház minden oldalán él afelett a körülmény felett, hogy Magyarország amikor kölcsönt kér a külföldtől, amikor kölcsönt akar kapni, nem kerülhet és nem kerülheti el bizonyos beavatkozását rajtunk kívül álló tényezőknél*. Hiszen a kontrollról volt itt a Házban legbővebben és legélesebben szó. En ezt megértem. Nemcsak hogy megértem, hanem ne méltóztassék azt gondolni, mint hogyha a kormánynak örömet szerezne az, hogy nem úgy mint régen, teljes szabadsággal, hanem csak bizonyos kontroll mellett juthatunk mi kölcsönhöz. Ennek a körülménynek az okát a felszólalók azután nagyon sok helyet kérésiek. Az egyik rész helyesen találta meg külpolitikai helyzetünkben, azokban a nemzetközi viszonylatokban, amelyek ma Európában általános uralkodnak, a másik rész természetesen mindenütt csak a kormány tehetetlenségét látta, nem vette észre és nem akarja észrevenni ezt a külpolitikai helyzetet, mintha az nem is léteznék, és mindenütt csak a kormányt okolja azokért a körülményekért amelyekre az imént rámutattam.

Én csak az objektív kritikákkal fogok foglalkozni. (Helyeslés jobbról és a középen.) Azt hiszem, *nem lehet hivatásunk, hogy egy*

másnak veséit vizsgáljuk, egymásnak intencióit bíráljuk, egymásnak becsületes intencióiban kételkedünk. Végre is a magyar politikában legalább is ezen a téren kell, hogy az ellenzék és a kormánypárt között egy bizonyos közös érzésnek a lehetősége fennmaradjon. En tehát nem tartanám helyesnek, hogy olyan hangok merüljenek fel, amelyek bár ellenzékiek, de a kormánynak becsületes intencióiban kételkednek és nem lehet hivatásom, hogy ilyen kritikával szemben is a magam álláspontját kifejtsem. Ott, ahol objektív kritikával állunk szemben, a magam nézetét meg kell, hogy mondjam és hivatkoznom kell azon okokra, amelyek egyik-másik cselekményünket irányították. De ahol azt látom, hogy az objektív kritika mellett egészen más intenciók érvényesülnek, *ahol azt látom, hogy minden áron a gyanúsítás, az arravaló törekvés vesét egyeseket, hogy hazafias meggyőződésünket kétségbe vonják, ott nézetem szerint megszűnt a vitatkozás lehetősége,* (Igaz! Úgy van! jobbfelől.) ott nemcsak megszűnt a vitatkozás lehetősége, de a kormány egyszerűen tekintélyét adná fel, ha ilyenfajta kritikákra a maga részéről is válaszolna. (Igaz! Úgy van! jobbfelől.) Ami már most külpolitikai helyzetünknek felfogását illeti, úgy legjobban fejezte ki azt az én meggyőződésem szerint gróf Apponyi Albert akkor, amikor azt mondta, hogy ő a mai helyzetet és az eseményeket, valamint akciónknak gyümölcsét, *a szőnyegen „leró törvényjavaslatokat, két erőforrás eredőjének tekinti.* Az egyik azon hatalmaknak törekvése, hogy *Középeurópában újabb konszolidáció létesüljön,* újból helyreállítassék a gazdasági és pénzügyi egyensúly és ezáltal a reparáció kérdésének fokozatos félretevésevel Európának újabb békét adjanak, ezzel szemben állott azok törekvése, akik nem tudván megfeledezni a múlttól, a maguk részéről egoisztikus törekvéseiket tovább folytatják és mindent elkövetnek, hogy *Középeurópában a reparáció kérdésével a helyzet szanálását lehetetlenné tegyék.* Gróf Andrássy Gyula ezt úgy fejezte ki, hogy mi egy nagy bizalmatlansággal állottunk szemben az egész vonalon és ezen bizalmatlanságnak következménye az az eredmény, amellyel ő maga részéről nincs megelégedve.

Én azt hiszem, hogy minden hazafias embernek kötelessége a mai körülmények között a nemzet előtt felfogását kifejtteni ezekről a kérdésekről és mindenekelőtt kötelessége ez a kormánynak, hogy akkor, amikor kétségtelen, hogy kontroll nélkül nem tudtunk és nem vagyunk képesek kölcsönt szerezni, reámutatni azokra az igazi okokra is, amelyek ezt lehetetlenné tették, és igazolni a nemzet előtt azt a vis majort, amely fennforgott és okozója volt annak, hosrv ezekre az előzményekre a kormány a maga részéről reámutatni kénytelen. Rossz tanácsadója a nemzetnek az, aki a külpolitikai körülményektől elvonatkoztatva, azt hiszi, hogy a nemzet ma is azokon az utakon járhat, amelyeken járt akkor, amikor egy nagyhatalomnak volt a részese. A t. képviselő urak olyan politikát folytatnak ezen a téren, mint mondjuk az a tönkrement magyar ember, akinek nincs meg az a lelki bátorsága, nincs meg a lelki ereje, hogy a saját tönkremenését bevallja és aki az utolsó percig is úgy élt, mint akkor élt, amikor gazdag volt, aminek természetes következménye, hogy ez életfilozófiájá-

nak csak egy kiútja van, az, hogy amikor az utolsó garasa is elfogyott, akkor egy jótékony golyóval vessen véget életének. (Igaz! Úgy van! jobbfelől.) Ezt megteheti az egyes ember, de egy nemzetet ilyen útra vezetni nézetem szerint lelkiismeretlenség, (Helyeslés jobbfelől.) nemcsak lelkiismeretlenség, hanem természetesen teljes félreismerése azon kötelezettségeknek, amelyekkel a kormány és a nemzetgyűlés a nemzettel szemben tartozik. Szó sincs róla, Magyarország nincs olyan körülmények között, mint volt a régi Nagymagyarországon. Ennek az országnak sokban restringciókat kell önmagának szabni. Az életstandardja ennek az országnak összeszorul. *Fájdalmas operáció ez, melynek rendjén igen gyakran a nemzet bizonyos jogfosztásokkal fog szembeesülni és a megkötöttség érzése fog lelkében felébredni, azonban azt hiszem, hogy fel lehet emelkedni ebből a helyzetből, de csak akkor, ha képesek vagyunk egy más útra férti, hogyha képesek vagyunk egy becsületesebb munka, útjára térre, felismerni a reális viszonyokat és felismerve a reális körülményeket, viszont képesek vagyunk reálpolitikát folytatni.*

(Magyarország és Ausztria helyzete.)

T. Nemzetgyűlés! Nem akarok én ezzel kishitűséget hirdetni, sőt ellenkezőleg, teljesen igaza van gróf Andrássy Gyulának, amikor azt mondja, hogy önérzetünket és lelki függetlenségünket őrizzük meg. Mi ezt meg is tettük. De nem figyelmeztetni a nemzetet azokra a súlyos körülményekre, amelyek között élünk, nem figyelmeztetni arra, hogy mit veszíthet ez a nemzet, ha könnyelmű politikát folytat, hogy mit fog múlhatatlanul elveszíteni, ha ily könnyelmű politikát csinál, nem figyelmeztetni a nemzetet arra, hogy helytelen az a politika, mely a lehető nem ragadja meg, csak azért, hogy egy illúzió után kergetőzzék, amely a jót elveti azért, mert oly jobbat lát maga előtt, amelyet azonban keresztülvinni nem tud, nézetem szerint helytelen politika és félrevezetése a nemzetnek, zsákutcába való vezetése. (Úgy van! a jobboldalon. Nézzünk egyszer szemébe annak a szituációnak, amellyel a magyar kormánynak meg kellett küzdenie. Hiszen azt az akciót, amelyet Magyarország gazdasági falpraállítása érdekében kezdeményezett, sikerrel akarta véghezvinni. Összehasonlítások történtek itt Ausztriával, Bulgáriával, Németországgal. Nyíltan megmondom, hogy az összehasonlítás Ausztriával, Ausztria helyzetével nagyon nehéz, mert a magyar kormány és *Magyarország esélyei sokkal, de sokkal rosszabbak voltak e tekintetben, mint Ausztria sanszai lehettek.* Amikor mi kimentünk, mindenekelőtt azzal az érveléssel állottunk szembe, mint egy falanksszal, hogy Magyarország nyerstermelő-ország, Magyarország gazdag ország, nem az a helyzete, mint Ausztriáé, mi képesek vagyunk önmagunkat ellátni, Magyarország fizethet reparációt, ha momentán kellemetlen helyzetben van is, de a nehéz helyzetben, ha csak némileg taipraáll, könnyen túl fog esni és akkor Magyarország megfizetheti azt a reparációt, amelyet tőle követelnek. Itt, ebben a teremben ezt az argumentumot megcáfolni és ezzel az argumentummal bővebben foglalkozni fölösleges, csak konstatació és megállapítás, hogy ezen pénzügyi argumentum, ez a gazdasági argumentum már régen nagy

nehézséget okozott és fog okozni mindig, amikor Magyarországgal szemben mi méltányosságot követelünk. De menjünk tovább. *Még nagyobb és súlyosabb nehézségek mutatkoztak természetesen politikai téren.* Politikai téren mi a legnagyobb bizalmatlansággal állottunk szemben, még pedig azért, mert Magyarországot megint a külföld egy erős nemzeti érzéstől telített, nacionalista országnak tekinti és tekintette. Ismeri a külföld Magyarország teljesítményét, katonai teljesítményeit a háború alatt és a következménye ennek az, hogy nagyobb bizalmatlansággal viseltetnek Magyarországgal szemben, mint Ausztriával szemben, jobban tartanak fölemelkedésétől, megerősödésétől. Ezek miatt természetesen más a politikai irány Magyarországgal szemben, amelytől jobban félnek, jobban tartanak. A gyengének nincsenek sem barátai, sem ellenségei, de az erősnek, különösen amikor szerencsétlenségben van, csak ellenségei vannak. (Mozgás.)

(Reparációs kérdés — Ruhr-politika.)

Harmadik körülménnyel és nehézséggel is állottunk szemben és ez Franciaországnak az a félelme, hogy a magyar reparációs kérdésnek ilyen vagy amolyan elintézésével egy prejudícium tétetnék a német kérdés elintézésére. Ismétlem, Magyarország helyzetét sokkal hasonlóbbnak tekintették Németország helyzetével pénzügyi politikai szempontból és ennek természetes következménye volt, hogy prejudíciumtól féltek, amit velük szemben Németország esetében is említeni lehet.

Eckhardt Tihor: Ausztriától nem féltek?

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Ausztriától sokkal kevésbé féltek, most mutattam reá, hogy miért. (Felkiáltások a jobboldalon: Korábban kell felkelni!)

Ulain Ferenc: Ez csak ürügy, ezt nem veszik komolyan!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Tényeket szögezek le, akár hiszi a képviselő úr, akár nem. Ezek tények, faktumok, amelyekkel szemben állottunk és amelyekben a képviselő úr medítálhat. Ezelőtt egy évvel Magyarország a reparációs kérdés tekintetében igen nagy veszélyben volt. Abban az időben a reparációs kommisszió komolyan foglalkozott azzal a gondolattal, hogy Magyarországra egy reparációs összeget kiró. A t. képviselő urak oly nagyon könnyen vetik oda azt a kívánságot, hogy a reparációs kommisszió állapítja meg a végleges reparációs összeget. Nagyon könnyen vetik oda, de nem tudják, hogy ezzel mit mondanak. Ha pl. egy évvel ezelőtt a reparációs kommisszió végleges összeget vetett volna ki Magyarország terhére, akkor legyenek meggyőződve a t. képviselő urak, külföldi kölcsönről vagy hasonló dolgokról nem lenne szó, hanem szó lenne manquement-ről és oly szankciókról, amelyeket a trianoni szerződés értelmében velünk szemben alkalmaznának, mert ha kivetették volna azt az összeget, azt megfizetni egészen bizonyosan nem lettünk volna képesek. (Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)

Zsilinszky Endre: És Bulgária?

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Bulgária helyzete egészen más. Bulgária először ugrott ki a szövetségesek közül a háborúban.

Bulgária az első naptól kezdve meg tudott egyezni egy végleges összegben, amelyet azután, épen kiváltságos helyzeténél fogva, e szempontból le tudott alkudni oly összegre, amelyet az ő felfogása szerint meg tudott fizetni. De ha a t. képviselő urak szemünkre vetik, hogy mi tízmillió évi összegben kiegyeztünk húsz évre, ami százhetvenkilenc milliót jelent (Mozgás a középén.) — 200 milliót a szénnel együtt, de külön kivetésképpen 179 milliót, — akkor azt hiszem, hogy nem lehet felhozni Bulgária példáját, amely, mint kisebb állam nem 200, hanem 550 milliót véglegesen fizet. (Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.) En azt hiszem, ha ebbe mentem volna bele, a t. képviselő urak joggal és nagyobb szemrehányást tettek volna.

Ugyanebben az időben, amikor a reparációsszé kommisszió a Magyarország által fizetendő reparációval foglalkozott, mindnyájan tudjuk, hogy bizonyos határcidensek folyományaképpen, majdnem a háború szélén állottunk. Abban az időben volt Románia mozgósítása, szomszédaink mozgolódása, amely majdnem háborúra vezetett. Mi akkor úgy láttuk a helyzetet, hogy a két jelenség között esetleg bizonyos összefüggés konstruálható. Mi úgy láttuk a helyzetet, hogy itt veszteni való ideje a magyar államnak nincs, úgy láttuk a helyzetet, hogyha addig az időig talán helyes volt az a politika, amelyet mi a reparációsszé kommissziónál folytattunk abból a célból, hogy a reparáció kérdését továbbtolva, időt nyerjünk, ezt a politikát így továbbfolytatni nem lehet, mert attól féltünk, hogy ez esetleg Magyarország terhére kirovandó igen magas reparációsszé összeg megállapítására vezet, és ha ezt nem fizetjük pontosan azokban az időpontokban, amikor azt kiróják, szankciók alkalmazására vezethet. *Egy második Buhr-politikától kellett félnünk Középeurópában.* (Úgy van! Úgy van! jobbfelől.) *És volt as oka annak, Jiogy mi a magunk részéről egy percig sem várhattunk tovább és megindítottuk azt a külpolitikai akciót, amely végeredményben egy év leforgása alatt sillerre vesetett.* Egyfelől elintézte a reparációsszé kérdést húsz esztendőre, másfelől biztosítja Magyarország részére, hogy 250 millió aranykorona kölcsön rendelkezésre fog állani. Csak utalok arra, hogy részben ellenzéki képviselők, ellenzéki vezető politikusok jöttek hozzánk, azzal a kérelemmel, amelyre most a magam részéről reámutatok. Könnyű tehát azt mondani, hogy mi könnyelműen vetettük fel a reparációsszé kérdését, könnyelműen azáltal, hogy kölcsönt mentünk kérni. Aki azonban az akkori viszonyok között Magyarország súlyos nemzetközi helyzetét ismerte, aki tudta, hogy barátaink alig voltak, ellenben ellenségeink, akik velünk nem tudtak kibékülni, mindent elkövettek, hogy egy közép-európai Ruhr-politika felé hajtsák a szituációt, az tudhatja, hogy itt más kiút a magyar kormány részére nem volt és könnyelműség lett volna a magyar kormány részéről, ha abban az időben az akciósszé meg nem indítja.

Zsilinszky Endre: Soha Olaszország meg nem engedte volna azt a megszállást. (Nagy zaj és mozgás jobbfelől.)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Feltétlenül megegyezhetünk abban, hogy politikai téren Olaszország segítségére bizonyos kérdésszé

sekben számíthatunk, a reparáció terén azonban Magyarország legnagyobb hitelezője Olaszország, neki pénzügyi érdeke volt, hogy reparációs összeget terhünkre megállapíthassanak. Tisztán kell látni a helyzetet. Itt nem lehet szentimentalizmussal ezeket a kérdéseket elintézni, mert a nemzetközi viszonyokban nincs szentimentalizmus. (Úgy van! Úgy van! jobbfelől.) Már most csak az a kérdés, hogy ezt az akciót, amelyet nézetem szerint helyes időpontban, a körülmények kényszerítő ereje folytán indítottunk meg, helyesen vittük-e keresztül, nem adtuk-e fel ennek az országnak, ennek a nemzetnek jogosult önéretét és úgy vittük-e keresztül, hogy nem hoztunk-e nagyobb áldozatokat, mint amilyeneket kellett hozni. Itt mindjárt egy váddal találkozom gróf Andrássy Gyula részéről, aki azt mondja, hogy mi megalázkodtunk ezzel az akcióval, mert feladtuk önéretünket, lelki függetlenségünket, mert ott kértünk, ahol nem lett volna szabad kérni. Ez a kijelentés azután végigvonul további fejtegetéseim.

Berky Gyula: A régi rosszmájúság!

(A nagyhatalmak és a kisantant.)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Ő arra hivatkozik, hogy a reparációs bizottság első határozata kedvezőtlen volt Magyarországra nézve és nem tette lehetővé, hogy hozzájussunk ahhoz a kölcsönhöz, amelyet fel akartunk venni. Azt mondja, hogy akkor egy időpont jött, amelyben a nagyantánt-államok a magyar kormányt kvázi utasították, hogy most már a kisántánttal tárgyaljon és intézze el ügyét úgy, ahogy tudja, mert különben ők a magyar ügyet nem segítik. Ez a beállítás ismét nem felel meg a tényeknek, sőt homlokegyenest ellentétben áll azokkal. A reparációs kommisszionak azon határozata után, amelyre rámutattam, a nagyhatalmak, illetőleg azok a hatalmak, amelyek minket támogattak az első reparációs kommissziói határozóknál is, soha ilyen felszólítást nem intéztek hozzánk, sőt ellenkezőleg, ők az első határozat folytán ebben a határozatban nemcsak a magyar ügy vereségét látták, hanem saját felfogásuk és saját akciójuk vereségét is, és nemcsak, hogy nem hagytak cserben ebben a tekintetben, hanem ellenkezőleg, még sokkal nagyobb erővel léptek fel diplomáciai téren, épen a kisántántnál, abból a célból, hogy Magyarország ügyét diadalra vigyék. Az, amire gróf Andrássy Gyula céloz, valami egészen más volt. Ez nem annyit jelentett, hogy ők azt mondták, most Magyarország tegyen, amit tud, és intézze el ügyét a kisántánttal a kölcsön tekintetében és tegyen neki oly koncessziókat a kölcsön érdekében, amilyeneket képes, hanem azt mondták a nagyhatalmak, hogy az én akción nem vezethet végleg sikerre abban az esetben, ha a trianoni szerződésből folyó és köztünk fennálló differenciák, bizonyos sűrűlódási pontok valami józan elintézést nem nyernek. Ezek voltak azok a kérdések, amelyeket mi a kisántánttal tárgyaltunk, elsősorban Genfben, de tárgyaltuk ezeket azután folytatólag természetesen Londonban és Parisban is. Itt tehát szó sem volt arról, hogy mi a kisántántnál kértünk, vagy kunyeráltunk, vagy megalázkodtunk abból a célból, hogy köl-

csönt kapjunk. A kölcsön kérdését direkt velük, nem is a magyar kormány tárgyalta, ezt tárgyalták Genfben a nagyhatalmak ottani képviselői és tárgyalta a Népszövetség és a Népszövetség emberei. Mi a kisantant képviselőivel a pendens-kérdéseket tárgyaltuk és ezekre vonatkozólag létesítettünk megegyezéseket.

És hogy ezekben a kérdésekben létesítettünk megegyezéseket, azt hiszem, ez helyes, kívánatos, (Úgy van! jobbfelől.) mind a két félre előnyös. *Ezeket a kérdéseket, tárgyalnom Izellett volna akkor is, ha nem lett volna soha kölcsönről szó s ezek végeredményben oda vezettek, hogy egy jobb, megértőbb atmoszféra fejlődött ki Magyarország és szomszédai között, amelyre abszolút szükségünk van nekünk, szükségük van szomszédainknak is; végeredményben Középenrópa gazdasági élete másképp talpra nem állhat, mint úgy, ha ezt egy barátságosabb politikai atmoszféra lehetővé teszi.* (Helyeslés a jobboldalon és a középen.)

Én különben könnyen azt mondhatnám ezzel a váddal szemben, hogy méltóztassék gróf Andrassy Gyula képviselő úrnak az ellenzék másik oldalához fordulni, amely a maga részéről eddig mindig azt vetette szememre, hogy miért a nagyhatalmakon keresztül akarok kölcsönhöz jutni és miért nem a kisantant segítségével, hogy nekem nem Parisba és Londonba kellett volna mennem, hanem Prágába és Belgrádba.

Szilányi Lajos: Akkor önök azt az ellenzéki képviselőt letorkolták!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: A tisztelt képviselő úr akkor tapsolt a baloldalnak, mikor pedig Andrassy beszélt, akkor Andrassynak. Vagy az egyik lehetséges, vagy a másik, de mind a kettő egy időben mégsem. *Nem áll tehát az, hogy mi akár lelkei függetlenségünket, akár önérzetünket bármilyen külföldi állammal szemben csorbítani engedjük volna.* Nem áll az, mintha mi lemondtunk volna — mint ahogy egyes beszédekből hallottam — titokban vagy implicite a trianoni szerződésben Magyarország számára biztosított jogokról, arról a kevés jogról, amely a trianoni szerződésből Magyarország javára ered. Nekünk nemcsak hogy teljesen szabad kezünk van ebben a tekintetben, — ezek a kérdések soha sem is tétettek szóvá közöttünk — hanem *érdekeinket azon esetben* — meg lehet róla győződve a képviselő úr — *úgy, mint eddig, ezentúl is teljes mértékben megóvni törekedni fogunk.* (Helyeslés jobbfelől.)

Azt mondja gróf Andrassy Gyula képviselő úr ezzel összefüggésben, hogy még ha sikerült is most a kérdést a kisantant segítségével és hozzájárulásával valahogy elintézni, ez a jövő tekintetében mégis olyan helyzetet teremt, amikor mindig rá leszünk utalva a kisántántra és fokról fokra tovább fogunk csúszni ezen a lejtőn. Nem tudom, hogy a kölcsön felvétele, azok a barátságos megegyezések, amelyekre reámutattunk s közöttünk létesültek, mennyiben teremtenek rosszabb helyzetet a jövőre nézve, mint amilyenben ma vagyunk. Azt hiszem, hogy ha semmit sem csináltunk volna, az a helyzet, amelyet gróf Andrassy Gyula tisztelt képviselőtársam úgy fejezett ki, hogy az ő hozzájárulásuk nélkül nem juthatunk sem kölcsönhöz, sem egyéb

bénékhez, amelyekre Magyarországnak ezentúl is szüksége lehet, ez a helyzet ma is fennáll, ezt nem a kölcsön-akció idézte elő, ez az akció tehát a maga részéről legalább is rosszabb helyzetet ebben a tekintetben nem teremtett. (Igaz! Úgy van! a jobboldalon.) Merem állítani, hogy ebből a szempontból is csak *jobb helyzetbe jutottunk*. Jobb helyzetbe jutottunk azért, mert hiszen éppen az a nagy kérdés, melynek segítségével Magyarországgal szemben könnyen lehetett követeléseket forszírozni: nevezetesen a *reparációs kérdés 20 évre elintézését nyert*. De eltekintve ettől, azok a függő kérdések, amelyek közöttünk súrlódási felületül szolgáltak, szintén elintéződtek, azon megegyezések folytán, amelyekre reámutattam. Azt hiszem tehát, hogy a jövő tebitetésében a helyzet ebből a szempontból is inkább jobbá vált, mint ahogy lehetne me, ha ezeket a kérdéseket el nem intéztük volna, (Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)

Azt mondja gróf Andrassy Gyula t. képviselő úr, hogy a reparáció kérdése csak egy falra festett ördög kérdése volt, hogy azt soha sem vették komolyan az ántánt-államok, hanem csak pressziós eszköz volt arra, hogy Magyarországot beszorítsák abba a helyzetbe, amelyben vagyunk és amely függetlenségünket érinti. Azt hiszem, hogy gróf Andrassy Gyula tisztelt képviselőtársam ezt az érvet nem vette komolyan.

Berki Gyula: Mi sem!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Már mégis furcsa ravaszság volna az ántánt részéről, bámulatos ravaszság, hogy akkor, amikor Magyarország terhére reparációkat képes nagy összegben megállapítani és ezen reparációk végrehajtása érdekében szankciókat volna képes alkalmazni, hogy akkor azt gondolja, hogy: most már igazán megfogom ezt a Magyarországot és megnyomorítom ezt a Magyarországot azzal, hogy neki kölcsönt adok. En mégsem tudom a ravaszságnak ezt a módját elképzelni. Ha ők, vagy bárki a reparációs kérdést ki akarta volna velünk szemben a végletekig használni, nem kölcsön formájában használná ki, hanem egyszerűen megállapítottak volna terhünkre reparációkat, s ha azokat nem fizettük volna, akkor szankciókat alkalmaztak volna velünk szemben.

(*A belgrádi fegyverszünet — a románokkal
kötött egyezés.*)

Külpolitikai vonatkozású kérdéseket érintett a maga beszédében Nagy Vince képviselőtársam,- valamint mások is, s elsősorban a *belgrádi fegyverszünet kérdésével foglalkozott*. Úgy állította be ezt a fegyverszüneti szerződést, mintha ezt Magyarország, illetőleg a mostani kormány ismerte volna el azzal a megegyezéssel, amelyet a Jugoszláv állammal létesítettünk. Ezt a szerződést, amelyet mi fegyverszüneti szerződésnek soha sem ismertünk el, hanem csak katonai konvenciónak, ami jogi szempontból különbség, nem mi, hanem a trianoni szerződés ismerte el akkor, amikor már a bevezetésben azt mondja (olvassa): „Tekintettel arra, hogy békeszerződés köthetése céljából Ausztria-Magyarország volt császári és kir. kormányának kérelmére a szövet-

séges és társult főhatalmak 1918 november 3-án Ausztria-Magyarországnak fegyverszünetet engedélyeztek és ezt Magyarországra vonatkozólag az 1918 november 13-án kötött katonai egyezményel kiegészítették...” Ezt tehát expressis verbis benne van a trianoni szerződésben.

De tovább megyek. A képviselő úr azt mondja, hogy mi ezen szerződés értelmében nem lettünk volna kötelesek elismerni azokat a kötelezettségeket, amelyek bizonyos tárgyak visszaadására és Jugoszláviának való szállítására vonatkozólag bennfoglaltak. E tekintetben hivatkozom a trianoni szerződés 182-ik cikkére, amely a magyar törvényben rosszul van franciáról magyarra fordítva. Ez újból olyan eset, amilyenre Nagy Emil tisztelt képviselő úr más vonatkozásban reámutatott. Ennek a cikknek szövege helyes fordításban a következő (olvassa): „Magyarország megerősíti az 1918 november 3-iki fegyverszüneti szerződés és az ezt kiegészítő összes szerződések értelmében a szövetséges és társult hatalmaknak kiszolgáltatót, vagy meg kiszolgáltató anyagok átadását és elismeri a szövetséges és társult hatalmak jogait ezekre az anyagokra.” Így tehát expressis verbis ki van mondva a mi kötelezettségünk. A trianoni bébeszerződést kénytelenek voltunk annak idején aláírni, ennek a szerződésnek stipulációit be kell tartanunk, annak betartását tőlünk mindig követelhetik.

Rupert Rezső: Nem is az a fontos, hanem a politikai következtetések!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Kérem, politikai következtetéseket akkor lehetne fűzni ehhez a dologhoz, ha nem a trianoni szerződés ismerte volna el ezen fegyverszüneti szerződést, hanem a trianoni szerződéstől függetlenül, a jelenlegi kormány. De mivel, amint kimutattam, ez nem áll fenn, ehhez semmiféle politikai konzekvenciákat fűzni nem lehet.

Ugyancsak Nagy Vince hivatkozott a *Romániával kötött meg egyezésre* és ezzel összefüggésben felhozta egy Romániában megjelent; hírlapnak bizonyos közléseit személyemre vonatkozólag. Erre nézve már a külügyminiszter úr megadta a méltó feleletet, a dologhoz azonban mégis kénytelen vagyok egy reflexiót fűzni. Tudom azt, hogy a tőlünk elszakított területen igen sok ember azt az érdeket látja fennforogni, hogy az *én személyemnél, de egyáltalában a magyar kormányban és a kormányon levő személyeknek integritása csorbítottassék és ezáltal is egy távolodás történjék a magyar lelkek között a határon innen és a határon túl.* Én azt több ízben tapasztaltam, hogy éppen azok az emigráns urak, akik ezeken a területeken ma is élnek, ilyen fegyverekkel próbálkoznak hangulatot csinálni ellenünk, *de hogy magyar politikusok, tudva, vagy nem tudva, r elüli szövetségben ezeké¹: az aljas rágalmatokat út a nemzetgyűlésen való publiMdú által továbbadják és felfújni akarják, ez a magyar parlament árizmtu s eddigi történelmében legalább is példátlan.* (Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)

(Területi kérdések.)

Azt is mondta, — és úgy emlékszem, más képviselő urak is mondták, és ezért beszélek erről a kérdéstről — hogy volt egy idő,

amikor Magyarország területi engedményeket kaphatott volna a kísérőlevél folyomány aképen, amely kísérőlevélben a határok kiigazítása helyzetetett kilátásba. De nemcsak ezt említette, hanem utalt más területi engedményekre is, anélkül azonban, hogy ezeket konkretizálta volna. Felhozta az ú. n. prekmuri esetet. Prekmur egy terület a Kerta és a Mura között, amelyre vonatkozólag a határdelimitációs kommissziók előtt a magyar kormány azzal a kívánsággal lépett fel, hogy ez a terület a kísérőlevél alapján Magyarországnak visszaadassék. Nem a Muraközről van itt szó, amint azt a közbeszóló képviselő urak értették, hanem a Murától északra fekvő területről, egész a Kerta-vonalig. A magyar kormány, hivatkozva az etnográfiai és gazdasági helyzetre ezeknek a területeknek visszaadását kérte. A delimitációs kommisszió nem helyezkedett teljesen a magyar állaspontra, de a helyesnek vélt határkiigazítást a maga részéről is javasolta és körülbelül egy közbeneső vonalon húzta meg azt a határt, amelyet ajánlani fog a népszövetségnek. Most jön azonban a kísérőlevélnek ezen delimitációs kérdésekre vonatkozó határozata. Talán méltóztatnak tudni, hogy a Népszövetség nem dönt ezekben a kérdésekben, hanem csak felajánlhatja jó szolgálatait a két félnek, abban az esetben, ha a delimitációs kommissziók egy bizonyos határkiigazítást javasolnának. A kísérőlevélnek erre vonatkozó része szó szerint így hangzik (olvassa): „De majd ha a határkiigazító-bizottságok megkezdték munkájukat, ha úgy vélik, hogy a szerződés intézkedése, mint fentebb mondtuk valahol igazságtalan s hogy ennek az igazságtalanságnak orvoslása közérdek, módjukban lesz erről jelentést tenni a nemzetek szövetsége tanácsának. Ebben az esetben a szövetséges és társult hatalmak hozzájárulnak ahhoz, hogy ha az egyik érdekelt fél kéri, a szövetség tanácsa felajánlhassa jó szolgálatait abból a célból, hogy az eredeti határ ugyanazon feltételek mellett békés úton megváltoztassák ott, ahol annak megváltoztatását valamelyik határkiigazító bizottság kívánatosnak mondja. A szövetséges és társult hatalmak bíznak benne, hogy ez az eljárás megfelelő módot nyújt minden igazságtalan határvonal kiigazítására.” A delimitációs kommisszió javaslatot tett a Népszövetségnek abban az irányban, hogy a határ egy új vonal révén állapíttassék meg és a Népszövetség kísérelje meg a két fél között a megegyezést létesíteni. A mi képviselőnk a Népszövetség előtt hajlandó volt a Népszövetség döntőbíróságának ezt az ügyet alávetni. Akkor történt az, hogy bizonyos cserével szemben a Népszövetségnél akkreditált szerb képviselő is hozzájárult ehhez a megoldáshoz. A baj csak az volt, hogy mielőtt a Népszövetség határozatát meghozta volna, a szerb kormány a maga képviselőjét egyszerűen dezavualta, azt mondván, hogy ehhez a megegyezéshez nem járul hozzá, a Murától északra fekvő területből egy talpalatnyit sem hajlandó visszaadni és nem hajlandó elfogadni a Népszövetség közvetítését sem ebben a kérdésben. Így áll tehát ez a kérdés. Itt mi, a magyar kormány egyfelől azáltal, hogy kértük bizonyos területeknek, speciel ennek a területnek visszaadását, másfelől elmentünk a legmesszebbmenő határig, ameddig egy egyezkedés terén egyáltalában el lehetett menni, *mindent megtettünk, ami ezen*

a téren a magyar kormány kötelessége volt. Nekünk tékát azt a szemrehányást tenni, hogy itt könnyelműen feladtuk volna a magyar érdekeket, hogy mi itt bizonyos területnyerési lehetőségeket feladtunk volna, egyszerűen a tények nemismerésén alapszik.

Sok szó esett *az elsőszámú politikai jegyzőkönyvről is* és az mondatott, hogy ez a jegyzőkönyv sokkal rosszabb a magyar esetben, mint az osztrák esetben, még pedig azért, mert mi a magunk részéről köteleztük magunkat a trianoni szerződés betartására, különösen annak katonai határozmányai betartására, azonkívül benne van egy passzus, amelynek értelmében mi semmit sem fogunk tenni, ami ezen megállapodások szellemével volna ellentétben, — ami szintén nincs az osztrák jegyzőkönyvben és hogy mi gazdasági függetlenségünket azáltal, hogy kereskedelmi szerződések kötése tekintetében bizonyos útmutatásokat elfogadunk, érintetlenül fenn nem tartjuk. T. Nemzetgyűlés! Én azt hiszem, ezek különbségek, amelyek nagyon könnyen konstatálhatók a két protokollum összehasonlításából, de nem jelentenek sem nagyobb teherterelt Magyarország számára, sem kisebbet Ausztria számára, mert a két eset különböző volt. Az osztrák szerződésben, illetőleg az osztrák esetben nem azért volt Ausztriával szemben bizalmatlanság, mert ő a trianoni vagy a saintgermaini szerződést nem tartja be, vagy annak katonai határozmányait nem respektálja, hanem bizalmatlanság volt az Anschluss kérdése miatt. Ebben az esetben tehát a protokollumban az Anschluss kérdése domborított ki és nyert elintézését, ami természetesen a magyar jegyzőkönyvből hiányzik.

Eckhardt Tibor: De éppen az a feltűnő, hogy szó szerint egyezik a szöveg és ez a passzus is benne van a magyar jegyzőkönyvben.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: *Az Anschluss kéréséről a magyar jegyzőkönyvben semmiféle passzus nem lehet, mert Magyarország tudtommal sehol sem keresett Anschlusst. Amit a képviselő úr gondol, az talán Bajorországra vonatkozik.* (Elénk derűltég és taps jobbfelől.) Mondom, a magyar esetben erről természetesen sincsen szó, és amire a t. képviselő úr alludál, az egészen más dolog és arra vonatkozik, hogy bizonyos kereskedelmi szerződéseket ne köthessünk úgy, riogy közös vámterületet alkossunk más államokkal. Ez azonban nem Anschluss, ez alatt mégis csak mást — valami politikumot — szoktak érteni. T. Nemzetgyűlés! Ami pedig azokat a gazdasági ajánlásokat illeti, amelyekre oly gyakran hivatkozunk itt, hogy szomszédainkkal kereskedelmi szerződéseket kössünk, ezek nincsenek bent Ausztria esetében a protokollumban, Ausztria esetében azonban van egy gazdasági jegyzőkönyv, épúgy, mint a magyar esetben és ebben a gazdasági jegyzőkönyvben, a gazdasági kommisszióknak ezekben az ajánlásaiban épúgy benne van az, hogy Ausztria törekedjék mentől előbb kereskedelmi szerződéseket kötni, — hogy így mennél hamarébb lerakja a szabadforgalom alapjait — mint ahogy benne van a magyar jegyzőkönyvben. E tekintetben tehát tényleg nincs különbség.

(*A diktatúra vádja.*)

És most áttérek t. Nemzetgyűlés azokra az *alkotmányos kérdé-*

sekre, amelyek itt annyiszor szavá tételtek. Mindenekelőtt az ú. n. *diktatúra kérdésével kívánok foglalkozni*. (Halljuk! Halljuk!) Gróf Andrássy Gyula t. képviselő úr egy finom nüánszal és megkülönböztetéssel azt mondotta itt, hogy amit én bizonyos szavakkal precizíroztam, az nem diktatúra, hanem államcsíny és az ami a törvényben van, nem államcsíny, hanem diktatúra. Én fölöslegesnek tartom, hogy ezekről a kérdésekről ilyen szójátékokat csináljunk. (Igaz! Úgy van! jobbfelől.) Én azt hiszem, hogy a diktatúra az államcsíny következménye szokott lenni, én azt hiszem, hogy amikor valaki államcsínyt követ el, azután szokott a diktatúra következni.

Eckhardt Tihor: Nem feltétlenül! Alkotmányos úton is bekövetkezhetik! A parlament is felruházhat valakit diktátori hatáskörrel!

Gróf Bethlen Iatrán miniszterelnök: Bocsánatot kérek, *én ismerem a történelemből a diktatúra számtalan esetét, de olyan diktatúrát és olyan diktátort még nem láttam, akit a parlament minden nap letehet, leszavazhat, elkergethet*. (Igaz! Úgy van! Derűtség jobbfelől.) Ismétlem tehát, hogy ez a szavakkal való játék. Legalább, ha én diktátor akarnék lenni, méltóztassék meggyőződve lenni a t. képviselő úr, hogy akkor nem adnék a parlamentnek felhatalmazást arra, hogy engem minden második napon felelősségre vonjon. Igen sok képviselő úr reámutatott arra, hogy az osztrák esetben ez a kérdés másképen volt megoldva, hogy ott egy *államtanácsot szerveztek* s ezen államtanács bizonyos határozottabb joggal — és határozati joggal is — bírt, mint az a szervezet, amelyet mi akarunk itt beállítani. Azt hiszem, e tekintetben egy kis fogalomzavar uralkodik az ellenzék azon képviselőinél, akik ezt a kérdést így értelmezték. Ausztriában ennek a szervezetnek államtanács a neve, de ez tulajdonképen nem egyéb, mint egy kibővített minisztertanács, mint egy fiók- vagy mellékkormány, amely bizonyos esetekben önállóan intézkedik, sőt a kormánynak úgyszólván bevonása nélkül, mert ebben az ú. n. fiók- vagy kibővített minisztertanácsban a kormánynak nincs is szavazati joga. Ez az államtanács önállóan intézkedik s intézkedéseit a kormány végrehajtani is köteles. Intézkedési jogköre azonban — amint nagyon helyesen említette Rassay Károly t. képviselőtársam — csak három kérdésre vonatkozik. Melyek ezek a kérdések? Az első eset az, amikor olyan intézkedést kell tenni, amelyre nincs provízió azokban a jegyzőkönyvekben, amelyeket Ausztria aláírt és azokban a törvényekben, amelyeket erre vonatkozólag később hozott. A második eset az, lia a felhatalmazásán túlmenő, vagy azt megváltoztató intézkedéseket kell a. kormánynak tennie, végül a harmadik eset akkor merül fel, amikor a budgetet tárgyalják a Házban és amikor vita támad aiiölött, hogy valamely indítvány de facto a költségvetésben foglalt bevételek csökkenését vagy a kiadások olyanfokú emelését jelentené ami a szanalási programot lehetetlenné tenné. Ebben a vitás kérdésben a kormány és a parlament között az államtanács dönt. Tehát, t. Nemzetgyűlés, mindenekelőtt megállapítható, hogy ennek az államtanácsnak egy teljesen restringált hatásköre van. Én azonban azt hiszem, hogy alkotmányjogi szempontból méltán lehet bizonyos aggály-

lyal nézni ezt a konstrukciót. Mert egy kibővített minisztertanács, amely önállóan intézkedik, anélkül, hogy a kormány ott még csak szavazati joggal is bírna, egyszerűen arra alkalmas, hogy a kormány parlamenti felelősségét gyengítse, sőt teljesen illuzóriussá tegye. Ennek következménye az lehet, hogy ha ez az államtanács valamit elhatároz, akkor a parlament többé nem vonhatja felelősségre a kormányt azért, hogy ezt a határozatot végrehajtotta, mert egy olyan határozatért, amely a végrehajtás rendjén a kormány kezében volt ugyan, de amelyet nem maga a kormány hozott meg, amely határozatnak létrejöttében a kormány olyan ártatlan, mint a ma született bárány, mondom, egy ilyen határozat végrehajtásáért morális lehetetlenség a kormányt felelősségre vonni. Ami pedig a konstrukciónak más szempontból való hasznosságát illeti, az én értesülésem az, hogy ezen államtanács hatáskörének ilyen formában való körülírása állandó kontroverziákra vezetett egyfelől a kormány, másfelől a parlament, illetőleg az államtanács és az ellenőrök között. Vitássá vált minden egyes kérdésnél, hogy ez, vagy az a kormány, avagy az államtanács által intézendő-e, s valóban csodálatos, hogy nem fejlődött ki még ebből nagyobb ellentét, súlyosabb kontroverzia az államtanács és az ellenőr között, mert minden egyes kérdésben nem a kormányt exponálja, hanem ha nézeteltérések merülnek fel, akkor az államtanács kerül szembe az ellenőrrel, ami minden esetre sokkal súlyosabb és nehezebben elintézhető konfliktus, mintha a kormány állítatná oda és a kormány, amennyiben a két tényező nem tud harmóniába jutni, felelősségre vonható és eltávolítható. Ennek dacára, miután látom, hogy ebben a kérdésben egy meglehetősen erős mozgalom volt az ellenzéki padokon, hogy jobban precizírozzuk azt a felelősséget, mellyel a kormány tartozik, hogy jobban precizírozzuk és detailírozzuk annak a bizottságnak a jogkörét és hatáskörét, amely hivatva lesz a kormánynak adandó felhatalmazás körében teendő intézkedéseket ellenőrizni, én nagyon szívesen hajlandó vagyok ennek egy részletesebb precizizálásához hozzájárulni. Természetesen, megfelelő szöveget fogok kérni, amelyről úgy tudom, el is készült és ez esetben *a kormány szívesen hozzájárul, hogy egy külön bizottság alakíttassék e célra, amely külön bizottság azután az esetben is, ha a Ház nem lenne együtt, vagy főlöszlattatnéh, az új nemzetgyűlés összeállásáig az ellenőrzést gyakorolja.* (Helyeslés jobbfelől és a középén.)

(Az ellenőrzés.)

Ezzel áttérek a harmadik főkérdésre, az ellenőrzés kérdésére. Itt voltak a legnagyobb differenciák a felfogásokban és ez az a fájdalmas pont, amellyel mindenki foglalkozott és ahol tényleg, *felfogásom* szerint, a kormánynak kötelessége igazolni, hogy másképp, mint ilyen feltételek mellett, nem lehetett kölcsönhöz jutni és a rekonstrukciót keresztülvinni. T. Nemzetgyűlés! A mi helyzetünk és Ausztria helyzete tekintetében itt is különbségek vannak. Különbségek vannak azért, mert a magyar kölcsönt nem fogják *más államok garantálni*, ahogy ez Ausztria esetében történt, ami már magában lényeges különbség a rekonstrukció szempontjából, de következményekkel jár az *ellenőrzés szempontjából* is,

mert hiszen ebben az esetben *nem konstruálható* az az úgynevezett *garantie commuée*, mely a garantáló államokból áll Ausztria esetében, míg nálunk ezt fel fogja váltani és helyébe lép a bizalmiférfiak rendszere a kölcsönadók részéről. De különbség van főleg azért, mert *a magyar esetben elintézés nyert a reparáció kérdése húsz esztendőre, míg Ausztria esetében a reparáció kérdéséről nem volt szó és nem hoztak határozatot.*

Én csak röviden összefoglalom mégis azt, amit már múltkori beszédemben itt az ellenőrzés általános jellegére nézve mondtam, mert fontosnak tartom, hogy ez az ország előtt megtámadhatatlanul álljon. A különbség először is az ellenőrzés szempontjából az, hogy nem a reparációs bizottság, hanem a Népszövetség gyakorolja az ellenőrzést, hogy a célja ennek az ellenőrzésnek nem a reparáció biztosítása mindenkéfelett, hanem a rekonstrukciót keresztülvinni, és erre különösen fel akarom hívni becses figyelmüket, hogy nem a célja az és nem az *indoka ennek a népszövetségi ellenőrzésnek, hogy Magyarországnak akár politikai ügyeibe, akár belügyeibe beavatkozzék . . .*

Ulain Ferenc: Majd meglátjuk! (Derűtség jobbfelől.)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: „Majd meglátjuk”, nekem fog igazat adni. Vallom, hogy nem ez a célja. Amint tegnap a pénzügyminiszter úr kifejtette, a Népszövetség és Magyarország érdekei a rekonstrukció művében teljesen szolidáris, mert mindkettőnek az érdeke, nekünk anyagi szempontból, nekik morális szempontból, hogy ez a rekonstrukció sikerüljön és úgy vezetessék keresztül, hogy az összes államok és elsősorban Magyarország is, mint érdekelt fél, megelégedve legyen. Tehát a Népszövetség kontrollja, különösen azután, hogy *egy* amerikai állampolgár bízott meg ennek gyakorlásával, nem azért fog gyakoroltatni, hogy itt politikailag beavatkozzanak a mi ügyeinkbe. Azt hiszi a t. képviselő úr, hogy egy amerikai állampolgár odaadja magát ahhoz, hogy itt Magyarországnak, egyik vagy másik külföldi államnak, amit nem is ismer, amihez semmi sem köti őt, mint eszköz odaadja magát? Én azt hiszem, hogy ez alábecsülése annak a fair minde-nak, annak a tisztességnek, helyes gondolkodásnak, melyet amerikai és egyáltalában angol-szász állampolgártól várni lehet. (Elénk helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon. *Eckhardt Tibor* közbeszól.) Rátérek, kérem, egyszerre mindent nem lehet elmondani. (Derűtség jobbfelől.) Hogy ez így van, bizonyítja maga a jegyzőkönyv, melyben a kontrollról direkt még egy védelmet is ad a reparációval szemben, mert csak az ő beleegyezése esetén fog Magyarország reparációt minden, félévben vagy évben fizetni. Ez benne van a jegyzőkönyvben és méltóztassék megnézni Ausztria esetét, ahol igenis, a kontroll Ausztriát igen gyakran megvédte olyan túlzott követelésekkel szemben, melyekkel felléptek Ausztria ellen. *Ennek a kontrollnak indoka és célja nem a beiratkozás, hanem kvázi a világ előtt való biztosítása annak, hogy aki a pénzt Magyarországra helyezi el* (Igaz! Úgy ran! jobbfelől), „*ezt a pénzt nem fogja elveszíteni* (Elénk helyeslés a jobboldalon), *hogy az « rekonstmkciós terv, melyet a Népszövetség kidolgozott, sikerrel, keresztül fog vitetni.* (Elénk helyeslés jobbfelől.) Ez a célja és indoka ennek a kontrollnak.

Azt mondják, hogy pluszok vannak Magyarország esetében Ausztria esetével szemben. Itt, bogy Eckbardt képviselő úrnak a kíváncsiságát mindjárt kielégítem, *a katonai kontrollról kell egy pár szót mondanom*. A képviselő úr már két hónap óta és ahányszor felszólal, mindig azzal áll elő, bogy a kormány belement, nem tudom, milyen titkos megegyezésekbe, egy továbbmenő katonai kontrollba, mint amilyent a trianoni szerződés provideál.

Eckhardt Tibor: Nem így mondtam!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Ezt azonban a t. képviselő úr itt megmagyarázni nem tudta. (Felkiáltások a balközépen: Megmagyarázta!) Azt magyarázta, bogy a katonai kontroll megszűnt és újra éled ama megegyezések folytán, melyeket kötöttünk. Nem tudom, bonnan veszi a t. képviselő úr, hogy a katonai kontroll megszűnt.

Eckhardt Tibor: A miniszterelnök úr itt jelentette be a házban!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Nem ezt jelentettem be. A katonai kontroll nem szűnt meg.

Eckhardt Tibor: A jogosultsága megszűnt.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Várjunk csak, kérem, *hát most már a jogosultságnál vagyunk*. (Derűtség jobbfelől.)

Eckhardt Tibor: így mondtam mindig.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Tessék nyilatkozatot tenni, hogy a jogosultság szűnt-e meg, vagy a kontroll.

Eckhardt Tibor: A miniszterelnök úr bejelentette, hogy a jogosultsága megszűnt. (Derűtség jobbfelől. Zaj.)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: *A jogosultsága sohasem állott fenn, tehát nemcsak hogy megszűnt a jogosultsága, hanem sohasem állott fenn*. Ez egy kötelezettség, mely a trianoni szerződésben benne van. Hogy megszűnt volna, az egy nagyon kellemes és kedves novum számomra, amit eddig nem tudtam. (Derűtség jobbfelől.) A jogosultsága a katonai kontrollnak rég megszűnt, *csak a kontroll-kommisszió — ez a baj — ezt sohasem ismerte el*.

Már most azt állítani, hogy azért, mert a jogosultsága megszűnt, én ezt újjáélesztettem azáltal, hogy ilyen szerződéseket kötöttem. . . . Bocsánatot kérek, ha ez a vád, akkor a t. képviselő úr nem képes a vádját precizírozni. (Igaz! Úgy van! a jobboldalon.) Ismétlem, amit számtalanszor mondtam. *A katonai kontroll tekintetében minden olyan követeléssel szemben, amely a trianoni szerződéssel össze nem egyeztethető, a non possumus álláspontjára helyezkedem és fogok helyezkedni*. Méltóztassanak ezt tudomásul venni. (Helyeslés jobbról és a középén.) *Semmi körülményék közt nem voltam és nem leszek hajlandó a trianoni szerződésen túlmenő követeléseket honorálni*. (Helyeslés és taps jobbról és a középén.) Ez magától értetődik, de miután meg vagyok támadva, kénytelen voltam erre vonatkozólag precízen nyilatkozni.

Itt nem is volt szó arról, hogy a főellenőr jogainál különös plusz jelentkezik, amely az osztrák szerződésben bennfoglaltatva nincs. Például, hogy a főellenőr állása újból felállítható, a főellenőr bizonyos esetekben újra beállítható. Ausztriában ez nem fordul elő, hogy

meghosszabbítható ez a kontroll bizonyos Jetben és meg sok más hasonló esetet hoztak fel. Én csak az elsőre akarok felelni. Expressis verbis az osztrák szerződésben nincsen benne, hogy a kontroll újból helyreállítható, azonban a Népszövetség ezt mindig így magyarázta, és tudomásom szerint épen most folynak a tárgyalások az osztrák kormány és a Népszövetség közt abban a tekintetben, hogy a rekonstrukciós idő meghosszabbítható és ezáltal a kontroll is automatikusan meghosszabbítható, úgy hogy e tekintetben a magyar protokollum talán precízebb, de az osztrák protokollumot is magyarázták és magyarázzák, és ennekfolytán de facto a lényegben különbség e tekintetben nincs.

Rátérek most arra a kontroll-kommisszióra, amelyről *gróf Apponnyi Albert* beszélt, és amely a reparációs kommisszió egyik szerve. Ez tényleg különbség az osztrák és a magyar szanalási terv között, azért különbség, mert Ausztria esetében a reparáció kérdése nem lett eldöntve egyáltalában, ebben a kérdésben nem hoztak határozatot, a magyar esetbe azonban nemcsak hogy el lett döntve, de felfogásom szerint magyar szempontból is kívánatos volt, hogy lehetőleg csekély áldozattal elintéztessék, mert Magyarország helyzete ebben a tekintetben különböző volt, mint Ausztria helyzeté. Már beszédem elején rámutattam, hogy milyen különbségek vannak a felfogások tekintetében, a mi helyzetünkre vonatkozólag politikai és pénzügyi szempontból. Én azt hiszem, direkt veszély lett volna Magyarországra nézve, hogyha a reparációs kérdés hosszabb elintéztést nem nyer, mert ez annyi lett volna, hogy kapunk egy kölcsönt, de esetleg egy-két év múlva, mikor a kölcsön segélyével az ország újból talpra áll, Magyarország terhére a reparációs kommisszió egy nagy reparációt állapít meg, (igaz! Úgy van! jobbfelől.) és ezen reparáció a rekonstrukciót halomra döntheti. Ez ellen nekünk is védekezniünk kellett, de védekezniük kellett azoknak is, akik Magyarország számára kölcsönt akarnak nyújtani. Mert ebben az esetben, ha a reparációs kérdés nem lett volna ilyen formában elintézve, Magyarország alig juthatott volna kölcsönhöz. Ezt mindenki látva, félt volna attól, hogy egy pár év múlva a reparációs kommisszió Magyarországra terheket ró. Ausztria esete más volt. Ausztria esetében rendkívüli különbségek okozták, hogy ez nemcsak nem volt veszély, hanem ma sem veszély, és ha Ausztria végre talpra áll, nem hiszem, hogy a reparációs kommisszió ilyen eszközhöz nyúlna. Ez az oka annak, hogy Ausztria esetében a reparációról nem lévén szó, kontroll szempontjából sem létesítettett egy reparációs alkommisszió. De Ausztria esetében de jure a reparációs kommisszióknak direkt kontrolljoga ma is fennáll, ellenben Magyarország esetében ezen protokollum folytán ez a direkt kontrolljog megszűnt és átruházott egy bizottságra, amely csak a népszövetségen keresztül a népszövetség által alkalmazott főbiztoson keresztül érvényesülhet egyáltalában. Ez tehát, ismétlem, a reparációs kommisszió eddigi hatáskörének egy lényeges restringciója.

Itt tehát ne egy plusz-kontrollról méltóztassanak beszélni, hanem egy korlátozott kontrollról, egy legyengített kontrollról, mert

de facto így van és ezen kontroll legyengítése abban áll, hogy csakis a népszövetség által alkalmazott főbiztoson keresztül gyakorolhatják azon jogokat, amelyek a szerződésből majd keletkeznek. Már most azt mondják, hogy ezek a jogok oly tágkörűen vannak megszabva, liogy ezen a réven be lehet avatkozni Magyarország jogaiba. En ettől abszolúte nem félek. Az a kommisszió külföldön rezideál, ide nem jöhet, az a kommisszió a magyar kormánnyal direkt nem érintkezik, csak, a főbiztoson keresztül; tőle felvilágosításokat kérhet, megjegyzéseket az ő munkájára tehet, azonban utasításokat nem adhat neki. Eddig ez a kontroll nemcsak kontroll volt, hanem direkt utasítások is igen gyakran jöttek ultimátum formájában is. *Itt ez a kontroll nem egyéb, mint a reparációs kommisszióknak adott kontrollnak egy gyengített formája és harmóniába hozatala aszal a konstrukcióval, amelyet a népszövetség a maga részéről felállít.*

*(Kereskedelempolitikai szabadságunk
csorbítatlan.)*

Nagy Emil t. képviselőtársam szóvátette, hogy a bizalmiférfiaknak igen sok jogkörük van és beavatkozásuk van esetleg gazdasági életünkbe és beszéde folyamán azután precizírozta azokat, hogy milyen beavatkozásuk lehető gazdasági életünkbe. Ezek a bizalmiférfiak ugyanolyan jogokat gyakorolhatnak, mint a kontrollőr, hogy ez a testület magától mindazon jogok birtokába lép, a lekötött zálogjogok tekintetében, amikor a kontroll megszűnt, amelyekkel a kontrollőr bírt azelőtt. Ha a kontrollórral szemben ezen jog nem aggályos, nem tudom, miért volna aggályos, ha a kontrollőr helyébe a lekötött zálogjogok tekintetében más személy lép. (Helyeslés jobbfelől.) Ami már most azt illeti, hogy beavatkozási módot adnak a jegyzőkönyvek gazdasági életünkbe, erre nézve legyen szabad a következőket megjegyezni. A pénzügyi bizottság jelentéséről itt a házban már sokszor volt szó és ismételten akarták ezt úgy magyarázni, hogy ennek következtében Magyarország kereskedelempolitikai szabadsága csorbát szenved, hogy kénytelenek vagyunk ilyen vagy amolyan autonóm vámtarifát életbelőptetni és szomszédainkkal és más államokkal ilyen vagy amolyan kereskedelmi szerződéseket kötni. Bocsánatot kérek, *ezek az összes pontok, amelyekre méltóztatnak hivatkozni, csak annyiban érvényesíthetők, amennyiben az első számú protokollumban foglalt gazdasági és kereskedelmi szabadságunkat nem csorbítják, tehát csak ezen határon belül.* A főintézkedés az, hogy *Magyarország kereskedelempolitikai tekintetben teljes szabadkezeit fenntartja.* Ami azt illeti, hogy pl. a 11. pont 3. b) alpontja úgy mondja, hogy a jövedelmekre vonatkozó tarifákat nem lehet csökkenteni, ez nem vonatkozik a vámtarifára, nem vonatkozik azokra a megegyezésekre, amelyeket kereskedelempolitikai téren kötni akarunk, hanem vonatkozik a dohánytarifákra és hasonló vételi források tarifáira, amelyek zálogul le vannak kötve. *Kereskedelempolitikai szabadságunk mindenekfelett áll és azt csorbítani nem engedhetjük, de ez benne van az 1. számú jegyzőkönyvben is.*

Ugyancsak ő hivatkozott arra, hogy a B. pont 6. alpontjában benne van, hogy a kormány nem adhat oly koncessziókat, amelyek

a programot veszélyeztethetnék, — ezzel a szóval, hogy: veszélyeztethetnék. Azt hiszem, ez magától értetődik, mert hiszen akkor a jó-hiszemőség minden szüksége mellett is a kormány olyan intézkedéseket tehetne, amelyekkel máról holnapra a lekötött zálogtárgyakat egyszerűen megsemmisítené, bérbe adhatná, pl. az egész dohánymonopóliumot oly összegért, amely aztán ennek a monopóliumnak zálogul lekötött jövedelmét oly csekélylé tenné, hogy nem volna elegendő a kölcsön kamatainak fizetésére. Ez magától értetődik, de ez tulajdonképpen nem egyéb, mint egy lojalitási formula, hogy mi ezt nem úgy fogjuk kezelni, hogy a zálogul lekötött tárgyakat és jövedelmeket könnyelműen elherdáljuk s ez nem jelent oly beavatkozási jogot, mint amilyent a t. képviselő úr ebből konstruálni akar.

T. Nemzetgyűlés! Azt mondja ugyancsak Nagy Emil: de nemcsinálhatunk közös vámterületet más állammal s hogy erre lekötöttük magunkat, holott a trianoni szerződés 73. §-a értelmében a népszövetség; hozzájárulásával nekünk erre a jogunk megvolt. Ha jól emlékszem, a t. képviselő úr az önálló vámterületnek volt híve. Azt hiszem, ma mindenesetre az, és én nem tudok elképzelni oly esetet — legalább a közeljövőben —, amikor Magyarország közös vámterületet akarna létesíteni bármelyik szomszédjával. (Úgy van! a jobboldalon.) Hogy ezt az esetet szabadon tartsuk magunknak, ez oly teoretikus dolog, melyet az élet praxisa igazán nem ronthat el. Én tehát ebből sérelmet < konstruálni igazán nem tudok. De hozzáteszem, hogy a népszövetség hozzájárulásával, a trianoni szerződés értelmében ma is lehetséges és ezentúl is lehetséges lesz, mert hiszen ez nem derogálhat a trianoni szerződés magasabb és erősebb határozmányának, melyet azok, akik ezt a szerződést aláírták, szintén aláírták és amely által szintén kötve vannak.

Szó volt arról, hogy konverzió lehetséges lesz-e egy ilyen kölcsönnél. Természetesen, ezekben a protokollumokban, jegyzőkönyvekben konverzióról nincs és nem is lehet szó. A konverzió kérdését rendszeren; akkor szokták tárgyalni, amikor az ember a hitelezőkkel összeül, hogy tőlük kölcsönt kérjen és megpróbálja, hogy a konverzióra vonatkozólag is előnyösen állapodjék meg. (*Zsilinszky Endre* közbeszól. Nagy zaj a jobboldalon.) Megnyugtathatom a t. képviselő urat: magától értetődik, hogy amikor abba a helyzetbe fogunk jutni, hogy olyanokkal tárgyalhatunk, akik nekünk kölcsönt adni hajlandók, ezt a kérdést is lehetőleg előnyösen fogjuk elintézhetni. (Helyeslés a jobboldalon.) De ez nem tőlünk és nem a népszövetségtől, nem az állami hatalmaktól függ, hanem elsősorban azoktól a gazdasági tárgyalásoktól, melyekről reméljük, hogy előnyös megegyezéseket tudunk kötni.

(*A Rentenmark.*)

T. Nemzetgyűlés! Kénytelen vagyok még egypár kérdéssel és egypár argumentummal foglalkozni, melyek pénzügyi téren hozattak fel. Sok szó esett már itt a *Rentenmarkról* és a nemzetgyűlés ellenzékének egyik része úgy állította be ezt a Rentenmarkot, mintha ez volna az az áfium, amelynek segítségével most már boldoggá lehet

tenni a magyart, amelyet ha keresztülviszünk, akkor itt stabilizáció, szóval minden, amit várunk, be fog következni és nincs szükség sem a külföldi kölcsönre, sem a reparációs komisszió előnyös határozatára, mert a Rentenmark az a nagyszerű csodaszor, amelytől meggyógyulunk. Azt hiszem, a t. képviselő urak ennek a Rentenmarknak jelentőségét messze túlbecsülik. Azok, akik megalkották, sohasem gondoltak arra, hogy majd Magyarországon akadni fog valaki, aki azt hiszi és azt hiteti el a világgal és a németekkel is, hogy Németország kérdései ezzel el vannak intézve. Ez semmi egyéb, mint átmenetileg konstruált pénz, amellyel a bajokat átmenetileg eliminálni akarják. Ennek sikere azonban nem attól függ, amit a t. képviselő úr mondott, hanem függ attól, hogy de facto lehet-e a német államháztartásban rendet teremteni, lehet-e a deficitet eliminálni és az a bizonyos Rentenmark-összeg, amelyet félretettek arra az időre, míg a deficitet fedezni akarják, elég lesz-e ezeknek a deficiteknek fedezésére. Ez az egyik feltétel. A másik feltétele az, hogy de facto rendelkezik-e Németország oly devizakészletek felett, amelyekkel a külföldi kötelezettségeknek az átmeneti idő alatt eleget tud tenni, amelyek segítségével nyersanyagait be tudja szerezni, anélkül, hogy a Rentenmarknak vagy másféle hasonló konstrukciójú márkának kikínálásához legyen kénytelen fordulni. Ez megint olyan kérdés, amely a devizakészlettől függ. A harmadik pedig az, hogy képes lesz-e a reparáció kérdését elintézni. Legyen meggyőződve a t. képviselő úr, aki ezekkel a kérdésekkel behatóan foglalkozott, hogyha Németország nem lesz képes a reparációs kérdést most fokozatosan — legalább lépésről lépésre haladva — valamely formában elintézni, akkor a Rentenmark is csak oda fog jutni, ahova már annakidején a papírmárka jutott. (Úgy van! a jobboldalon.) Ez egy átmeneti segítség, amely átmenetileg segít a bajokon, amely konstrukció tulajdonképpen egy nem effektuált kényszerkölcsönrel létesített pénz, amely azonban csak átmenetileg bírhat értékkel. *Hogy tehát akkor, amikor nekem sikerült a reparáció kérdését 20 évre elintézni, amikor kilátásom van rá, hogy külföldi segítséghez juthatok, akkor ezeket eldobjam magamtól, hogy oly átmeneti eszközöz nyúljak, amely csak akkor vezethet sikerre, ha ezeket a kérdéseket, melyeket elintéztem, újból elintézzük, — ezt méltóztassék másnak ajánlani, de nem a magyar kormánynak, mert a magyar kormány ennél mégis csak többet tud, mint hogy — ezt akceptálja.*

(A munkásosztály és a szanalás.)

A munkásosztály képviselői több szemrehányást tettek felszólalásaikban arra nézve, hogy ez a rekonstrukciós terv épen az alsóbb osztályok nagy megterhelésével fog jární, míg a vagyonos osztály a terheket csak csekélyebb mértékben fogja viselni. Legyen szabad rámutatnom arra, hogy ha van valakinek érdekében, hogy ez a rekonstrukciós terv sikerüljön, hogy egy stabilizáció keresztülvitessék, akkor mindenesetre a munkásosztály az. (úgy van! a jobboldalon.) Legyen szabad erre vonatkozóan felolvasnom egy passzust abból a jelentésből, amelyett a kiküldött szakértőbizottság adott be a reparációs komisszió-

hoz Németországra vonatkozóan. Ebben a passzusban német munkásvezérek nyilatkozatára hivatkozik és azt mondja (olvassa): „Mindenek előtt a munkásosztály fog részesülni a pénz stabilizálásának előnyeiben. Az ő érdekei vannak minden más osztály érdekeméi inkább hozzákötve. A társadalom bizonyos osztályai húzhatnak hasznot azon rendkívüli vagyoneletelődésből, amely az inflációból származik. Az egyik rész nyer, a másik veszít. De a munkásosztályra nézve az értékállandóság hiánya csakis veszteséget jelent és sehol sem jut számára rekompenzáció.” Ebben a tekintetben hivatkozhatunk a német munkások előttünk megjelent képviselőinek nyilatkozatára. Grassmair úr, aki nem a német nemzet összessége, hanem csakis a munkásosztály képviselőjében beszélt, azt mondta: „A német nép dolgozó rétegei nem volnának képesek még egy újabb inflációs órát kibírni, kénytelenek a világhoz appellálni, hogy egy állandó értékű pénzhez juttatassák, amely lehetővé teszi számukra, hogy vehessenek maguknak fizetésükből még négy tétellel azután is, mikor kézhez kapják fizetésüket”. Ezt nem én mondom, nem is ezek a szakértők mondták. Igen nagy érdekei fűződnek, tehát a munkásosztálynak ahhoz, hogy ez a rekonstrukciós terv keresztülvitessék.

A terhekben is, amint bátor vagyok egypár számadattal illusztrálni, inkább javul a helyzet viszonylagosan azokhoz a terhekhez, amelyeket a jelenben és a múltban viseltünk. Összeállítottam a fogyasztási adók és az egyenes adók arányát visszamenőleg 1913-ra, azután a jelenlegi állapot szerint, és hogy hogyan fog állni ez az arány 1926-ban. Az indirekt fogyasztási adókhöz hozzávettem a házhaszonrészesedést is, mint olyant, amely nem direkt, hanem indirekt adó jellegű és a fogyasztókra hárul. 1913-ban az összkiadás, Nagymagyarországról átszámítva erre a csonka területre, 463 millió volt, és a bevételek ezt fedezvén, egyenes adókból 113 milliót, indirekt adókból 350 milliót tettek ki. Az egyenes adók úgy viszonylottak a fogyasztási adókhöz, mint 1:3. 1924-ben, tehát a jelen félévi költségvetésben úgy, ahogy az benne van a rekonstrukciós tervben, az összbevétel 165.6 millió és ebből az egyenes adók képviselnek 33'2 milliót, az indirekt adók 132.4 milliót. A kettő aránya 1:4. A helyzet tehát romlott a békeállapothoz viszonyítva. A legközelebbi periódus végén, 1926-ban az összbevétel 400 millió lesz s ebből az egyenes adók 121 milliót, a fogyasztási adók 289 milliót fognak kitenni. Itt a viszony 1:2.4, úgyhogy nemcsak a mai állapothoz viszonyítva, de a békeállapothoz viszonyítva is ebben a tekintetben fokozatos előremenetel mutatkozik épen a munkásosztály javára. Ha pedig azt nézem, hogy az egyenes adók 1926-ig 33 millióról 121 millióra kell hogy emelkedjenek, a fogyasztási adók ellenben 132 millióról 289 millióra és ezt összehasonlítom a békebeli állapottal, akkor azt látom, hogy az egyenes adóknál a békebeli állapothoz viszonyítva tetemes emelkedés mutatkozik, ellenben a közvetett adók, amelyek 1913-ban 350 milliót tettek ki, 1926-ban leszállanak 289 millióra, úgyhogy az egyenes adóknál lényeges emelkedés, a közvetett adóknál pedig lényeges csökkenés mutatkozik a békeállapottal szemben.

Ezek a számok, azt hiszem, bebizonyították azt, hogy az a rád, mintha ez a budget és ez a rekonstrukciós terv nem számolna azokkal a szociális körülményekkel, amelyekre a tisztelt képviselő urak hivatkoznak, nem áll meg, ellenkezőleg, *es a budget egyáMal egy demokratikus, szociális budget is.*

Schnell Károly: A számok beszélnek.

Szabó István (nagyatádi) földművelésügyi miniszter: Örömmel segít az ember, csak legyen mivel!

(*A földbirtok teherviselése.*)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Még igen sok kérdés volna pénzügyi téren is, amelyre vissza lehetne térni, én azonban csak két kérdéssel akarok foglalkozni. Az egyik kérdés az, hogy *a magyar földbirtok visel-e aránylagos terhet*, a másik pedig az, hogy *a létszám-
apaszálnál helyesen vitetnek-e keresztül azok az elvek, amelyek nézetem szerint minden iM.száinapasztásnál alkalmazandók*, abban az esetben, ha a kormány igényt tart arra, hogy a szociális szempont tekintetében is honorálja a követelményeket?

A földbirtokról azt mondták, hogyha nincs is teljesen kihagyva, de ebben a műben nagyon könnyen és nagyon kényelmesen van kezelve, hogy nem viseli azokat a terheket, amelyeket más vagyonok viselnek. Ezzel szemben legyen szabad ridegen csak a következő számadatokra hivatkoznom. A föld — amint ezt már a pénzügyi bizottságban kimutattam -- a jövedelmi és vagyonadónak 51%-át viseli, és pedig nem is az egész magyar föld, mert a magyar földnek csak 81%-a viseli a jövedelem- és vagyonadó 51%-át, tehát nagyobb, mint a többi osztályok. A házadó tekintélyes részét is a föld fizeti. A földadó az egyedüli, amely a budget szerint rögtön az* első félévben 33 millióra emelkedik. A t. képviselő urak mindig összehasonlítást tesznek a földadó és más adónemek között és azt mondják, hogy más adónemek milyen fokozatosan emelkednek, de nem veszik észre, hogy a földadó az, amely az első félévben már teljes összegében érvényesül, mint bevétel. (*Fropper Sándor:* 1913-ban többet fizettek!) 1913-ban a földadó 28 millióval volt beállítva, a következő félévben pedig 33 millióval, tehát nincs igaza a t., képviselő úrnak, amikor csökkenésről beszél. De legyünk igazságosak. Legyen szabad illusztrálnom azt, hogy milyen áldozatokat hozott a föld a vagyonváltságnál. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) A vagyonváltságnál nézetem szerint úgyszólván kizárólag a föld hozta meg azt az áldozatot, amelyre a nemzet méltán igényt tarthat. (Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)

(*Hebét Ede:* Tehát a nagybirtokokat ezentúl kímélni kell!) Kérem, nem ezt következtetem belőle, de ebből az következik, hogy méltóztassanak; ezt elismerni és ne azt mondani, hogy a föld Magyarországon nem fizet és minden teher alól kibúvik. Nem akarok itt beszélni arról a horribilis áldozatról, melyet az 1000 holdon felüli nagybirtok hozott, mert ha ezt összeszámítjuk, ez 420.000 holdat jelent vagyonváltságban, holdanként minimálisan 700 békekoronával értékelve 294 millió aranykoronát. Megengedem, hogy ez az áldozat nagyrészt szo-

ciális szempontoknak hozatott meg, de ha átszámítaná, és nem természetben adta volna le az 1000 holdon felüli nagybirtok a maga vagyonváltóságát, hanem annak a búzának az alapján, amely alapon más birtokosok fizettek, akkor neki is körülbelül 84 millió aranykoronát kellett volna fizetnie, tehát körülbelül $\frac{1}{3}$ -át, $\frac{1}{4}$ -ét annak, amit de facto fizetett. Ehhez jön az, amit az 1000 holdon aluli birtok fizetett eddig és amivel még hátralékban van, tehát fizetni fog. Ez együttvéve 70 millió aranykoronát tesz ki, a két tétel együtt 364 millió aranykoronát. Ezzel szemben a részvénytársaságok, a kereskedelmi és ipari raktárak eddig együttvéve fizettek és fognak fizetni 46 milliót. (Zaj a jobboldalon.) Azok a vádak tehát, hogy a földbirtok kibújik az adózás alól, hogy nem viseli proporcionális részét az adózásnak, egyáltalában nem állhat meg, ellenkezőleg konstatálnom kell és pedig meglepéssel kell konstatálnom, hogy a földbirtok a vagyonváltásnál megmutatta a maga áldozatkészségét, a maga hazafiságát (Igaz! Úgy van! a jobboldalon.) olyan mértékben, amely megérdemli, hogy a t. túloldalon is nyíltan és őszintén elismerjük.

A létszámapasztás kérdésénél Ruppert t. képviselő úr azt mondta, hogy a fegyveres erőből bocsássunk el 40.000 embert. Erre azt kell mondanom a képviselő úrnak, hogy *40.000 embert nem bocsáthatunk el, amikor csak 35.000 emberünk van fegyverben.* Azt hiszem azonban, nagyon káros az országra nézve, ha egyes képviselő urak, tudva, hogy a külföldön mennyit beszélnek magyarországi fegyverkezésről, mennyit beszélnek magyar militarizmus ró l, teljesen jogtalanul, felállnak és azt mondják, hogy a magyar kormány bocsásson el 40.000 embert a fegyveres erőből. Mi ennek a következménye? Ennek a következménye az, hogy a külföldön hivatkozni fognak arra, hogy a magyar nemzetgyűlésben egyes képviselő urak argumentumot adtak arra, hogy itt 40.000 embernél több van fegyverben, ami ellenkezik a trianoni békeszerződéssel. *Addig, amíg a trianoni szerződés értelmében a lefegyverzés Európában mindenütt nincs keresztülvive, egy katonát sem vagyok hajlandó ebből a kontingensből elbocsátani,* mert ezzel még azt az argumentumot is kiadnám a kezemből, amelynek segítségével az általános lefegyverzés érdekében szomszédainknál is szót emelhetnék. Azt hiszem, hogy rossz szolgálatot teszünk a nemzetnek, ha innen argumentumokat adunk azoknak, akik annyit vétettek a múltban az ország ellen. Én félek attól, hogy a t. képviselő úr és mások is, akik ilyen értelemben felszólaltak, a külföldön hitelre találnak. Ez Magyarországnak nem hasznára, hanem igenis súlyos kárára van.

(Belpolitikai kérdések.)

Legyen szabad még egy pár szót szólnom azokról *a belpolitikai kérdésekről*, amelyek tulajdonképpen a tárgyhoz nem tartoznak, amelyek azonban közel állanak a tárgyhoz s amelyekre vonatkozólag bizonyos kívánságok hangzottak el. *A magyar kormány nem kötheti össze ezeknek a javaslatoknak a sorsát olyan politikai kérdésekkel, mely politikai kérdéseknek semmi közük a javaslatához.* Az bizonyos, hogy ezeknek a

javaslatoknak a keresztülvitele és *sikeres megoldása, nézetem szerint, Magyarországon olyan belpolitikai atmoszférát lesz hivatva teremteni, mely belpolitikai atmoszférában nekünk vissza kell térnünk mindazoknak a szabadságjogoknak érvényesítésére, amelyeket eddig a nemzet nélküli* (Úgy van! jobbfelől. *Rassay Károly: Úgy van!*) azon rendkívüli helyzet folytán, amelyben eddig volt. (Úgy van! jobbfelől.) Ha tehát mégis beszélnek egyik bs másik kérdéstről, úgy azt két okból teszem, egyfelől azért, hogy azokkal a kritikákkal szemben, amelyek ebből a szempontból gyakoroltattak, a magyar kormány álláspontját odaállítsam, másfelől felfogásomat nyilvánítsam azokról a feladatokról, melyek esetleg a közeljövőben ebben a tekintetben a magyar kormányra nézve fennállanak. (Halljuk! jobbfelől.)

T. Nemzetgyűlés! Szó volt igen bő terjedelemben a *szabadságjogokról*. Bzó sincs róla, ez egyike azoknak a pontoknak, ahol fokozatosan a konszolidáció, a gazdasági és pénzügyi rekonstrukció előrehaladásával meg kell tennünk azokat az intézkedéseket, amelyek *az eddigi korlátokat fokozatosan elhárítják*. (Úgy van! jobbfelől.) Itt a *gyülekezési jogra* hivatkoztak (Halljuk! a bal- s a szélsőbaloldalon), úgy állították be a dolgot t. Nemzetgyűlés, mintha Magyarországon nem volna gyülekezési jog. Hát én csak egypár számadatot akarok felhozni, mert a számok bizonyítanak a legjobban. (*Esztergályos János: Már rossz!*) Már rossz, mert a t. képviselő urak ellen bizonyít. Az elmúlt 1923-ban 3231 gyűlés tartása iránt adtak be kérelmet, amelyeknek *legalább a fele politikai pár tg y ülésekből* és pártkérdések, politikai kérdések megvitatásából állott. (Zaj és ellentmondások a szélsőbaloldalon.) En jobban tudom, mert ezt a rendőrség adataiból állítottam össze. Tehát 3231 gyűlés megtartása iránt adatott be kérés és ebből 3137 gyűlés engedélyeztetett. Az idén, az első két hónapban 577 gyűlés tartására kértek csak Budapesten engedélyt és ebből 573 engedélyeztetett. Ha a beadott kérelmek és a megadott engedélyek között ez az arány, akkor nem lehet arra hivatkozni, hogy Magyarországon . . . (Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)

(*Fogjon össze a polgári társadalom.*)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Én nem teszek a t. képviselő uraknak szemrehányást azért, hogy a szociáldemokrata-párt naponta 8-10 gyűlést tart Budapesten; ehhez joguk van. De bocsánatot kérek, akkor, amikor a statisztika ilyen számokat mutat, világgá kürtölni azt, hogy Magyarországon a kormány terrorral megakadályozza a gyülekezést, lehetetlenné teszi a gyülekezési szabadságot, a munkásosztálynak nem engedi meg, hogy a saját dolgait gyűléseken megbeszélje: ez a tényekkel homlokegyenest ellentétben áll. *Legyen szabad épen ebből az alkalomból a magyar polgári társadalom figyelmét felhívnom arra a veszélyre* (Halljuk! Halljuk!), *amely az ő politikai felfogását fenyegeti abból a körülményből kifolyólag, hogy a szociáldemokrata-párt a maga világfelfogása mdellett ilyen óriási propagandát tud kifejteni*. A szociáldemokrata-párt, amely más világnézleti alapon áll, mint a polgári társadalom nagy része, az ő anyagi eszközeinek abundans ter-

vével olyan propagandát képes kifejtteni a maga eszméi mellett, amire semmiféle polgári párt ebben az országban nem képes.

Ulain Ferenc: Ez igaz.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Én ebből tanulságot vonok le. Figyelmeztetem a polgári társadalmat, hogy ha újból a pártpolitikai nüanszok posványába fog fulladni, hogyha a saját nagy érdekeit nem látja meg újból a politikai életben (Úgy van! a középén.), szemben az előretörő szociáldemokrata-párt világfelfogásával, akkor ismét olyan állapotokhoz fogunk jutni, mint amilyenek az utolsó években a háború után voltak, *ami ellen meg nem védheti a polgári társadalmi a kormánynak semmiféle erőszakoskodása*, amit nem is tehet, mert mind kevésbé restriugá Ihatja ezt a szabadságot; *hanem megvédheti ez ellen a polgári társadalmat a saját összefogása*, (Úgy van! Úgy van!) és végeredményében az, hogyha tudatára ébred ennek a veszélynek s félreteszi azt a kicsinyes pártpolitikát, amely pártpolitikai akarnokoskodás Magyarországon mindig káros volt és ezt az országot bajba vitte. (Elénk helyeslés, éljenzés és taps a középén.)

Szabó József: Tessék megvédelmezni a keresztónyszocialista munkásságot.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: *A kormánynak nem lehet hivatása, hogy erőszakkal védjen meg politikai irányokat.* (Úgy van! jobbfelől.) A kormánynak csak az lehet hivatása, hogy egyforma mértékkel mérjen és figyelmeztesse a társadalmat a saját érdekeire, amikor ezek a veszélyek fennforogtak. (*Propper Sándor:* Brantingnak bizonyára nem ezt tetszett mondani.) Bocsánatot kérek, itt világfelfogásbeli különbségekről van szó, amelyekről, azt hiszem, jogom van nekem beszélni, mint a polgári társadalom egyik tagjának. (Úgy van! jobbfelől és a középén.) T. Nemzetgyűlés! Szó volt *az internáló-táborokról*. Én már a múltkori parlamenti beszédemben rámutattam arra, hogy *az intemáló-táborok fenntartása nem célja a kormánynak, ellenkezőleg ezeket mennél előbb feloszlatni kívánja* (Helyeslés jobbfelől.) és azt fogja kérni a Háztól, hogy a húsvéti szünetek után lehetőleg korán keresztülvígnyük büntetőjogunk reformját, és e reformjavaslatok keresztülvitelét a Ház tegeye lehetővé, mert a kormány azok keresztülvitelével egy időben kívánja megszüntetni az internáló-táborokat. *Az állampolgárok internálását politikai, okokból nem mi, hanem a Károlyi-rezsim, honosította meg.* (Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Felkiáltások: Nagy Vince!) Az akkori belügyminiszter volt az, aki *Mikes püspököt internálta.* (Igaz! Úgy van! a jobboldalon.) Én csak örömmel konstátálom, hogy az a^ korlátozást a szabadsággal szemben, amelyet a Károlyi-kormány „illusztris” belügyminisztere vezetett be, ez a reakciós kormány lesz abban a helyzetben, hogy megszüntesse. (Elénk helyeslés és taps a jobboldalon.)

(*Az emigráció.*)

Kicsit nehezebb lelki helyzetben vagyok, amikor az *emigrációról akarok beszélni*. Ez nem oly egyszerű kérdés, mint ahogy egyes képviselő urak itt feltűntetik. Az emigráció leépítéséről szólva, ahogy

magukat itt kifejezték, konstatálnom kell, hogy ez egy nagy politikai kérdés az ország szempontjából, *nagy politikai kérdés, inert megszüntetne egy oly propagandát, amelyet gaz módon Magyarország ellen magyar polgárok a külföldön folytatnak.* Itt azonban, nézetem szerint, nagyon óvatosnak kell lenni. Elég, ha rámutatok arra, hogy itt az országban voltak merényleti kísérletek, amelyek, nézetem szerint, az emigrációval bizonyos összefüggésben állottak. A legutóbbi napokban, mint méltóztattak a lapokból olvasni, a kormányzó személye ellen is merényletkísérletről volt szó (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) és hogy ennek összefüggése van az emigrációval, ahogy az illető magát kifejezte, kétségtelen. (Mozgás.) Es mikor látom, hogy vezető-emigránsok, mint Kunfi Zsigmond, egyes, külföldön megjelenő cikkekben direkt biztatásokat írnak (igaz! Úgy van! a jobboldalon), igazán óvatosnak kellennem. Erre nézve leszek bátor egy excentrumot felolvasni és ismétlem, ilyen körülmények közt e kérdésben nagy óvatossággal kell eljárnom. Kunfi, a Tisza-pőről írva, azt mondja, hogy: „így keletkeznek e pörben a tények és bizonyítékok és azért lehet, hogy ez az egész pör a legszörnyűbb botrányba fullad”, ami pedig a *Kunfi-féle névjegyzéket illeti*, azt mondja ugyanis, hogy szerepelt egy névjegyzék, amelyet állítólag ő állított ki és amelyen egy fekete lista során azoknak nevei szerepeltek, akiket az emigránsok kiküldöttei láb alól tettek volna el, ami a Kunfi-féle névjegyzéket illeti s különösen az, hogy rajta volt-e Horthy Miklós neve, erre csak azt jegyzem meg, hogy ha tudtam volna, itt egy gondolatjel jön, de *remélem, hogy lesz még egy névjegyzék, ha nem is Kunfi-féle épen, és ezen rajta lesz Horthy Miklós neve, még pedig jól elől...* (Nagy mozgás és zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Gyalázat! A Bécsi Kurír minden nap ezt írja!) Amikor az emigránsok ily tónusban és ily formában írnak, akkor, nézetem szerint, a magyar kormánynak nagyon óvatosnak kell lennie a kérdés kezelésénél. Nem mondom, vannak egyes kis, jelentéktelen emberek, akik semmiféle szerepet nem játszottak, akik talán többé-kevésbé ijedségből mentek ki, ezekkel szemben különleges elbánási módról lehet szó, de *attól, hogy az emigrációt likvidáljuk, attól messze állunk.* (Helyeslés a jobboldalon.) *Ez nem olyan kérdés, mely tisztán humanitárius szempontból nézhető, ez nagy politikai kérdés és a magyar állam helrendjének eminens és kardinális kérdése* (Úgy van! a jobboldalon) és én inkább viselem azt a nehézséget, hogy az emigránsok külföldi propagandájával szemben a magyar kormány ezentúl is nehezen és gyakran sok fáradsággal teljesítse kötelességét, amely az ország jóhírneve érdekében terheli, mint azt, hogy az ország belrendjét és belbékéjét veszélyeztesse oly emberek visszatérése által, *akikről kétségtelen, hogy megvan bennük a rossz szándék, hogy a belrendet felfordítsák.* (Úgy van! Igaz! a jobboldalon. *Prapper Sándor:* Állítás bizonyítás nélkül! Az ártatlan kisembereket bocsássák haza!) Erről szóltam, erről lehet szó, de messze van attól, amit a képviselő urak követeltek, hogy az emigrációt likvidáljuk.

Legyen szabad még néhány szót mondanom a *választójog kérdésében.* (Halljuk! Halljuk!) Nem azért, hogy most újabb vita tár-

gyává tegyük és kontroverziát folytassak, vajjon joga volt-e a jelenlegi kormánynak annakidején választójogi rendeleteket kiadni, igen, vagy nem. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem!) Önöknek a meggyőződése hogy nem, nekem az, hogy volt jogunk. De nem arról szólok, hogy e kérdéstről vitatkozzunk. Tisztán azért szólok a kérdésről, mert *súlyt fektetek arra, hogy az a beállítás, mint hogyha Magyarországon milliók fosztattak volna meg a választójogtól, mintha út egy reakciós választójog lenne érvényben rektifikáltassék.* Megállapítom mindenekelőtt azt a tényállást, hogy a Friedrich-féle választói rendelet általános választójogot létesített, eziránt semmi kétség nincsen, legalább nem hiszem, hogy volna valaki itt a Házban aki azt mondaná, hog}r a Friedrich-féle választói rendelet alapján történt összeírás nem lett volna általános választójog. (Úgy van! a jobboldalon.) A mi rendeletünk a férfiak tekintetében majdnem eléri azt a számot, talán 4-5% differencia van a férfiválasztók száma tekintetében a Friedrich-féle választójog alapján összeírt választókkal szemben. Lényeges különbség a nők választójogánál van, ahol mi felmentünk 30 évhez és bizonyos kvalifikációkhoz, amelyek nem voltak a Friedrich-féle választójogban. A mi választójogunk tehát, a Friedrich-féle választójog a férfiak választójoga tekintetében általános választójog volt, szintén általános választójog, mert mondom, alig néhány százalékban különbözik, csak a nőknél van lényeges restrinkció. Engedjék meg azonban t. képviselőtársaim, akkor, amikor Franciaországban és más nyugati államokban a nőknek választójoguk egyáltalában nincs, amikor nem reakciós választójog Angliában az, hogy csak 30 évvel szavaznak nők, akkor ezt Magyarországon reakciónak, nagy jogfosztásnak, az általános választójog elveivel össze nem egyeztethető választásig szisztémának bélyegezni nézetem szerint ellenkezik a tényekkel. (Úgy van! Úgy van! a jobboldalon és a középén.) Azt belevinni a köztudatba itthon és a külföldön, hogy Magyarországon nincs általános választójog, hogy itt restringált választójog van, amely messze áll a külföldi államok választójogának mérvétől, ez épen olyan propaganda, mint amilyen propagandára az imént hivatkoztam, mint amely propaganda az országnak árt, mert ellenkezik a tényekkel. (Úgy van! Úgy van! a jobboldalon és a középén.) De mégis beleviszik a külföld tudatába.

(A választójog. — A nemzetnek van terminusa.)

Még egyre rá kell mutatnom. Ami a választójog kérdését illeti, ez a múlt nemzetgyűlés által kiküldött választójogi bizottság elabórátuma, tehát a Friedrich-féle választójog alapján összegyűlt nemzetgyűlés kiküldött bizottsága általánosságban és többséggel a választójog mérvére vonatkozólag elfogadta a mi rendeletünk stipulációit. Azt állítani tehát, hogy ez a rendelet ellentétben a nemzet akaratával ilyen vagy olyan számú választót fosztott meg jogától, legalább is spekuláció arra, hogy vannak emberek, akik a történelmi fejleményeket ebben a kérdésben nem ismerik.

Farkas István: De ez nem változtat azon, hogy nem titkos a szavazás! (Zaj.)

Gróf Bethlen István miniszterelnök: Azt mondja t. képviselő úr, hogy nem titkos a szavazás. Rendben van, habár ez is csak részben igaz, mert hiszen körülbelül 27%-a a választóknak titkosan szavazott a városokban. Nekem szemrehányást tenni azért, hogy én elfogadtam és honoráltam azt az álláspontot, amelyet még ezelőtt egypár évvel Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam képviselt ebben a kérdésben, az velem szemben nem játszható ki mint reakció, akkor méltóztassék ugyanezt Vázsonyi Vilmosra is mondani, aki igazán nem mondható reakciós érzelmű embernek. Ha ez abban az időben nem volt reakció, *bocsánatot kérek, reakciónak bélyegezni* ma, amikor nagy tanulságok után vagyunk, amikor ezeket a tanulságokat a közéletben lehet értékesíteni, nézetem szerint legalább is anakronizmus és olyan hiba, amelyet politikailag ez a nemzet, ha esetleg megváltoztatná ezt a maga részéről súlyos Lehergeld-del fizetné meg. (Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)

Propper Sándor: Mit szólnak ehhez a kiscgazdák?

Schandl Károly: Helyeslik!

Hedry Lőrinc: Látják az eredményt!

Gróf Bethlen István miniszterelnök: *Ez a kérdés mindig nyílt kérdés volt ebben a pártban.* En annak idején, amikor a nemzetgyűlés előtt feküdt ez a törvényjavaslat, akkor is nyílt kérdésnek deklaráltam. Ebben a tekintetben a t. képviselő urak senkinek sem tehetnek semmi-féle szemrehányást ebben a pártban. Gróf Apponyi Albert azt mondta, hogy ő angol férfiaktól kapott levelet, amelyben kéri őt, hogy cáfolja meg azokat a híreszteléseket, amelyeket a magyar választójogra vonatkozólag külföldön terjesztenek és ő sajnos nem volt abban a helyzetben, hogy erre vonatkozó megnyugtató kijelentéseket és megnyugtató választ adhasson. En abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy azoknak az angol embereknek, akik engem megkérdeztek erre a kérdésre vonatkozólag — és megkérdeztek mikor Londonban voltam a t. Túloldal elvtársai is — a magam részéről egész nyíltan felfejttem a kérdést és az volt a benyomásom, hogy azok az angol emberek, akik addig nem ismerték a helyzetet, amint őket felvilágosítják a helyzetről, igenis teljes mértékben megértik és honorálni is képesek azokat a szempontokat, amelyek a magyar kormányt ebben a kérdésben vezették. Szó sincs róla, a fejlődés Európaszerte és világszerte az általános titkos választójog felé visz és kétségtelen, hogy ez az ország is valamikor el fog oda jutni. Ellenben legalább is olyan *nagy érdeke ennek az országnak, hogy saját szükségleteinek, saját, biztonságának, saját politikai fejlődési feltételeinek megfelelően alakítsa választójogát, mint az, hogy külföldön erről a kérdéstről velünk szemben rosszul informált vagy nem kellően informált emberek hogyan gondolkoznak.* Minden ember maga-magának házasodik és nem másnak. Magunknak csinálunk választójogot, nem másnak. (Úgy van! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon és a középben.) Nem hiszem, hogy helyes volna, ha régi ódiomokból akarnánk politikailag megélni. Hagyjuk a régi politikai

ódiomokat és örüljünk, ha magyar emberek magyar emberekkel találkoznak. Én tehát csak azt mondom, hogy ennek a nemzetnek is igenis érdeke, hogy haladjon a korrál, azonban ez a nemzet ne feledkezzék meg szintén azokról a tradíciókról, amelyekre Apponyi Albert gróf hivatkozott, amelyek azt parancsolták neki, hogy *haladra a korrál, össze tudta egyeztetni a nyugati eszméket a való élet szükségleteivel s annyit valósított meg, olyan fempóhan és olyan sorrendben, amint azt életszükségletei lehetővé és szükségessé tették. Ez tartotta fenn a régi Magyarországot.* Arra kérem a t. Nemzetgyűlést, tegyék lehetővé a t. képviselő urak, hogy azok a javaslatok, amelyek a nemzetgyűlés asztalán fekszenek, mentül előbb törvényerőre emelkedhessenek. *Az ország nagy érdekei fűződnek ehhez. Nem a kormány érdek»,* ismétlem, a kormánynak e tekintetben semmiféle határideje nincs. Azt hiszem, voltak egyes képviselő urak, akik azt hitték, hogy ha csütörtök estig ezek a javaslatok nem szavaztatnak meg, akkor itt Magyarországon felfordul a politikai rend és nem tudom, mi fog következni. Nekünk efféle terminusunk nincs, *a nemzetnek van terminusa.* (Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.) Nem a kormánynak, a nemzetnek van terminusa. Ez a terminus azt mondja, *tegyék lehetőre minél előbb, hogy ez a nemzet ahhoz a külföldi segítséghez hozzájusson, amely segítség nélkül gazdasági életének talpraállítása keresztül nem vihető, amelynek érdekében áldozatokat hozni kész, de fölösleges áldozatokat azért, mert egyes képviselők a maguk nézeteit fölébe helyezik a nemzet többségi akaratának, nem fog hozni semmi körülmények között.* Ajánlom a törvényjavaslatot elfogadásra. (Elénk helyeslés, éljenzés és taps. A képviselők a jobboldalon és a középén felállnak. Szónokot számosan üdvözlík.)